

ONUNCU KÖY (1961) FAKİR BAYKURT (1929-1999)

Hakkında

Yılanların Öcü adlı romanıyla ödül kazandığı dönemlerde düşünsel taslağını hazırladığı *Onuncu Köy* adlı romanına 1959 yılında Şavşat Ortaokulu'nda öğretmenlik yaparken başlamış ve 3 Mayıs 1960'da, Ankara'ya özel bir görevlendirmeye geldiği tarihlerde, bitirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'li yıllara kadar kendine özgü bir eğitim anlayışı ve dizgesi geliştirmeye gayret göstermiş olan devlet, özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle yıllar içinde eğitim alanında edindiği birçok kazanımı kaybetmiştir. Dönemin toprak ağaları, sermayedarları, mülk sahipleri, iş adamları, bürokratları ve burjuvaları idealist öğretmenleri Komünistlikle ve mevcut düzeni bozmakla suçlayarak çeşitli yıldırma politikaları uygulamışlardır. Bir öğretmen olarak Fakir Baykurt da 50'li ve 60'li yıllarda birçok haksızlığa maruz kalmış ve birçok meslektaşının da çeşitli haksızlıklara maruz kaldıklarına şahit olmuştur. *Onuncu Köy* adlı eserde, insanlığın ilerici ideallerini memleketinin en ücra yerlerine götürmeye çalışan bir öğretmenin cehalete, çıkarıcılığa, yoksulluğa, toprak ağalarına, bürokrasiye ve yobazlığa karşı verdiği mücadele gerçekçi uygulamalarla işlenmiştir. Eser, Toplumcu Gerçekçi yazınsal akımın neredeyse bütün ilkelerini taşımaktadır ve didaktik niteliklere sahiptir. "Bu eser, 1950-1960 yıllarında köy öğretmenleri ve devrimcilerin dağınık, bırakılmış, kendi güçlerine dayanarak direnmelerini ortaya koymakta, Demokrat Partinin çöküş devresinde, benzeri köy öğretmenlerinin çetin yaşamlarını yer yer başarılı savaşlarını anlatmaktadır. Kendi köyünü ülkücü açıdan anlatırken saplandığı oyalayıcı ayrıntılardan meseleyi düze çıkaramayışına karşılık, burada dağ ve ova köylerinde çatışan kuvvetleri ve bunların arasında yeni öğretmenin yapıcı ve devrimci direnişini çok güzel anlatmıştır" (Yanardağ 2005, 291). Üç yüz kırk üç sayfadan oluşan eserde kırk sekiz bölüm mevcuttur. Anlatı zamanı süredizimsel bir düzlemde ilerler (Baykurt 2008).

Özet

Köy enstitülerinden birinde öğrenim gördükten sonra Öğretmen, Damalı köyündeki ilkokulda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. İnsanlığın ve Cumhuriyetin ilerici ilkelerini benimsemiş olan öğretmen, karanlıkta kalmış olan bütün zihinleri aydınlatmayı amaçlamaktadır. Bundan dolayı Damalı köyündeki bütün köylü çocuklarının okula gelip derslere katılmalarını ister. Üç Damlar'da yaşayan Duranâ, köyün toprak sahibi olan yerlilerinden biridir. Fırsatını buldukça köyün ortak malı olan tarlalara ve arazilere çökmektedir. Damalıların ortak alanlarından biri olan Nohut Deresi'nin dedesinden kendisine miras kaldığını iddia eder, kızı Asiye'yi okula göndermeme konusuna inat eder ve yanıp kül olmuş olan Uzun Saylar ormanını yeniden yeşillendirmek isteyen yerlilere engel olur. Bilgisiz ve korkak köylüleri tehditle sindirmeyi başarabilen Duranâ'nın kurnazca oyunları Öğretmen'e karşı oldukça kullanışsızdır. Bundan dolayı Duranâ Asiye'yi okula göndermeye başlar. Ancak Duranâ, kendisine kan emici sülük olduğunu söylemiş ve köylüyü kendisine karşı kıskırtmış olan Öğretmen'den intikam almak ister. Duranâ, borçlularından biri olan Esen Ali'nin oğlunun düğününden sonra evine yalnız başına dönen Öğretmen'i Dana Mehmet'in Deresi'nde dövdürür. Almış olduğu darbeler nedeniyle olduğu yere yığılmış olan Öğretmen'i köylüler bulup evine getirirler. Öğretmen'i dövdüren kişinin Duranâ olduğundan emin olan Damalılar jandarmaya ihbarda bulunurlar. Ardında Nohut Deresi'ndeki yolsuzluk nedeniyle de şikayette bulunurlar. Damalılar tarafından baskı altına alınan Duranâ, Yeşilova'daki Parti Başkanı Yunus Bey'le görüşür ve ondan sorunlarına çözüm bulmasını ister. Yakınındaki insanları kayırmayı seven ve oligarşik bir yapı oluşturan Yunus Bey bölgenin önemli bürokratlarıyla görüşür. Kaymakam, Savcı ve JKK Duranâ'yla ilgili bütün suçlamaları düşürüp takipsizlik kararı alırlar. Emekçi halkı sömürücü yöneticilere ve mülk sahiplerine karşı bilinçlendirmeye çalıştığı anlaşılan Öğretmen başka bir köye sürgün edilir. Fakat Öğretmen kendisine belirtilen köye gitmeyi reddedip öğretmenliği bırakır. Kasabada hasta halde bulunduğu sırada kendisine yardımcı olan Demirci Veli Usta'nın yanında çalışmaya karar verir. Ortaköy'e yerleşen Öğretmen, bir süre Demirci Veli Usta'nın yanında yetiştikten sonra kendi atölyesini kurar. Demirci Ustası Ortaköy'de yaşayan topraksız köylüyü sömüren ve onları kendi topraklarında ırgat haline getirmiş olan Cemal Bey ve oğullarına karşı yerlileri bilinçlendirir ve örgütler. Ortaköylüler kendi topraklarını ekip hasat etmeye

ve mahsulü kendi aralarında paylaşmaya başlar. Bir araya gelmeyi başarmış olan Damalılar Nohut Deresi'ni Duranâ'dan geri almayı başarır, Uzun Saylar'ı yeniden ağaçlandırır ve köylüler çocuklarını hiç düşünmeden okula gönderirler. JKK ve bürokratlar Demir Ustası'nı düzeni bozduğu ve üst makamları sinirlendirdiği konusunda defalarca uyarılmış olsalar da Damalılar ve Ortaköylüler artık uyanmışlardır. Demirci Ustası, Ortaköy'de tanıştığı Gülşen'le birlikte Yaşarköy'e kaçar. Yaşarköy'de İmam Fevzi Efendi'nin halkın dini inançlarını istismar ettiğini ve anlattığı hurafelerle onları korku dolu bir hayata mahkum ettiğini görür. İmam Fevzi Efendi Yaşarköylülere, kendilerini gagalayan ve vücutlarının çeşitli yerlerinde yaralar oluşmasına sebep olan kuşların tanrının münebbihleri olduğunu ve onlara dokunulmaması gerektiğini söylemiştir. Yaşarköylüleri İmam Fevzi Efendi'ye karşı bilinçlendirmeye çalışan Öğretmen'e Dela adı verilir. Dela Yaşarköylüleri kuşları yakalayıp onları öldürmeleri konusunda ikna eder. Saldırgan kuşların imha edilmesiyle Yaşarköylüler huzur bulur ve köylerinde rahatça yaşamaya başlarlar.

Kişiler

Öğretmen (Demirci Ustası, Dela) Köy enstitüsünde öğrenim görmüş ve mezun olduktan sonra köyde öğretmenlik yapmaya başlamış olan anlatı kişisi eserin başkahramanıdır. Damalı'da ilkokul öğretmenliği yaptığı dönemlerde çıkarıcı ve bencil ağalara, bürokratlara ve devlet memurlarına karşı mücadele eder. Aynı şekilde Ortaköy'e gittiğinde demircilik yaparak halkı aydınlatmaya devam eder. Onu amaçlarına ulaşmak konusunda engellemeye çalışanlar yine toprak sahipleri ve bürokratlardır. Yaşarköy'e giden Öğretmen İmam Fevzi Efendi'nin hurafeleriyle ve köylülerin inandığı dogmalarla mücadele eder. Sahip olduğu bütün niteliklerle olumlu bir profil çizen başkarakter anlatı tipidir. Greimas'ın Eyleyensel Örnekçe'sindeki *Özne* işlevini görmektedir.

Duranâ (Duran Akkaya) Üç Damlar'da ikamet eden Duranâ Damalı'nın önemli toprak sahiplerinden biridir. Çeşitli yolsuzluklar ve kurnazlıklar yaparak köydeki mülkünü büyütme ve sermayesini çoğaltmaya çalışır. Greimas'ın Eyleyensel Örnekçesi'ne göre *Engelleyci* işlevini gören anlatı tipi Nohut Deresi'ne çöker, Uzun Saylar'daki yeşillendirme çalışmalarına engel olur ve kızı Asiye'nin okumasını istemez. İsteklerine karşı gelindiğini ve köylünün hak aramaya başladığını gören Duranâ, istediklerini elde edebilmek için tanıdığı bürokratlardan yardım ister. İstedikleri şeyleri elde edebilmek için rüşvet verir, şiddete başvurur ve nüfuslu tanıdıklarını kullanır. Sahip olduğu bütün niteliklerle olumsuz bir profil çizen anlatı kişisi tiptir.

Muhtar Hamdi Ortaköy'ün muhtarı olan anlatı kişisi, bütün imkansızlıklara ve engellere rağmen köyde adaleti sağlamaya ve yolsuzluklarla mücadele etmeye çalışır. Anlatının başkişisi olan Öğretmen'in en önemli yardımcılarından biridir. Duranâ'ya ve yozlaşmış bürokratlara karşı Öğretmen'in yanında yer alır. Duranâ'nın haksız kazanç elde etmesine ve mülkünü genişletmesine engel olabilmek için bütün yasal yollara başvurur. Öğretmen'in köyden sürgün edilmesinin ardından yolsuz devlet memurlarına ve tüccarlara karşı Damalılarla birlikte mücadele eder.

Pire Kızı Düşünlerde okuntu dağıtarak geçimini sağlamaya çalışan Damalı kadın anlatı kişisi hakkında köyde, kocası tarafından fazla serbest bırakıldığı ve değerinde bazı erkeklerle baş başa kaldığı için, fahişelik yaptığına yönelik söylentiler çıkmıştır. Fakat Pire Kızı Damalıların bu söylentilerini yalanlar. Öğretmen'e karşı derin bir sempati besleyen Pire Kızı, yaşça daha küçük olması durumunda Öğretmen'le evlenmiş olacağını söyler. Onuruyla yaşamını idame ettirmeye çalışan Pire Kızı Öğretmen'i tehlikelere karşı uyarır ve onun yanında yer alır. Anlatıda yer alan az sayıdaki kadın karakterlerden biridir.

Yunus Bey Parti başkanı olan Yunus Bey, Demokrat Parti'de yer almaktadır ve Yeşilova'da çalışmaktadır. Yüzeysel görünümde güler yüzlü, pozitif ve eğlenceli bir karakter olan Yunus Bey aslında oldukça yoz, öfkeli, tutucu, kaba, tarafgir, otoriter, inatçı, bencil, açgözlü ve hoşgörüsüz bir anlatı kişisidir. "Bütün memurları, jandarmayı, idare çevrelerini kendi emrine bağlamıştır. Onları parmağında oynatır. Zira hepsini korkutmuştur. Arkası yukarıya dayanır" (Yanardağ 2005, 308). Haklı veya haksız olduklarına bakmadan yakınındaki insanları kayırır ve bulunduğu makamdan kaynaklanan gücünü kötüye kullanır. Ticaretle uğraşan Yunus bey'in apartmanları, otobüsleri ve dükkanları vardır.

İmam Fevzi Efendi "Onuncu Köy'de öğretmenin son uğradığı köy olan Yaşarköy imamı Fevzi Efendi abartılı çizilmiş bir din adamıdır. Hayatı batıl inanışlarla örülü. Yenileşmeye sınıksız kapalı, beyni örtülü bir insan. Romanda imamın köylüyü kutsal olduğuna inandırdığı efsanevi kuşlar vardır.

Tüm köylü imama itaat eder. Hiçbirinde en ufak bir şüphe dahi yoktur, sorgulama yoktur. Kayıtsız şartsız teslimiyet vardır. İmamda ise sonsuz bir cehalet. İmama göre kuşlar Tanrı Teala'nın münebbihleri yani habercileridir" (Karabela (Şermet) 2007, 238).

Anlatıda yer alan diğer önemli karakterlerin isimleri şunlardır: Cemal Bey, Orhan Bey, JKK, Osman Hafız, Savcı, Kaymakam, Topal Pehlivan, Veli Usta, Gök Sultan, Gülşen, Asiye, Esen Ali, Altıparmak Ali, Ali Gede, Çolak Osman, Baytar Mehmet, Ali Sırma, Bakkal Ahmet, Muhtar Kadir, Uluların Mehmet, Eğitimci, Demirci Veli Usta vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Öğretmen'in Asiye'nin Okula Devam Etmesini İstemesi Damalı köyünün muhtarı olan Hamdi Bekçi Ali Gede'yi çağırır. Muhtar Bekçi'ye Duranâ'nın evine gitmesini ve kızı Asiye'nin okula gönderilmesinin istendiğini söyler. Cumhuriyet rejiminin ilerici ideallerinin savunucusu olan Öğretmen, köylüleri çocuklarını okula göndermek konusunda ikna etmiştir. Fakat Duranâ gibi aşırı tutucu ve baskıcı karakterler kız çocuklarını okula göndermemekte kararlıdır. Burdur'un Yeşilova ilçesindeki köylerinden geçen Bekçi Ali Gede, köylüler arasındaki toprak savaşlarına ve yapılan kanunsuzluklara değinir. Duranâ'nın evine gelen Bekçi, kadınların ev işleriyle ve gündelik işlerle uğraştıklarını görür. Duranâ'nın ikinci eşi olan Gök Sultan kocasına Bekçi'nin geldiğini haber verir. Bekçi Duranâ'ya Öğretmen'in Asiye'nin okula gelmesi gerektiğini ve okula devam etmemesi durumunda yetkili makama şikayette bulunacağını bildirir. Duranâ iki oğlunu da okula göndermiş fakat Asiye'yi erkek öğrencilerin bulunduğu sınıfa göndermek istememektedir. Nüfusuna ve maddi gücüne güvenen Duranâ yine de Öğretmen'den çekindiği için Asiye'yi bir an önce evlendirmek ister ve daha önce onun yaşını büyütmemiş olmaktan pişmanlık duyar. Örgü yapan, kahve döven kadınlara atının hazırlanmasını söyleyen Duranâ Öğretmen'le yüz yüze görüşmeye karar verir. Heybesini ve kahvesini cevizle doldurup yola çıkar.

Duranâ'nın Asiye'yi Okula Göndermek İstememesi Okula varan Duranâ Öğretmen'in suyuna gitmeye çalışır. Oğullarını okula göndermiş olduğunu, Cumhuriyet değerlerini benimsediğini söyler. Lakin kızının frengi ya da tifoya yakalandığını söyleyerek zaman kazanmayı planlar. Öfkesinden Duranâ'nın yüzüne bakmamış olan Öğretmen Asiye'nin hasta olup olmadığını araştırılacağını ve onu okula göndermesi gerektiğini söyler. Kurtuluş Savaşı'nda düşmanla çarpıştığını, yalan söylemeyeceğini ve istendiği zaman Asiye'yi kontrol edebileceklerini söyleyen Duranâ Öğretmen'i kandırmaya çalışır. İçi ceviz dolu heybeyi Öğretmen'e rüşvet olarak sunar. Fakat Öğretmen Duranâ'yı tersler ve onun hediyesini kabul etmez. Duranâ Eğitimci'ye heybeyi okuldaki masanın üstüne boşalttığını söyler ve Öğretmen'i sahip olduğu nüfus ve maddi güç konusunda uyarmasını ister.

Duranâ'nın Nohut Deresi'ne Çökmesi Cuma namazı sırasında hutbe okuyan Osman Hafız, tanrının büyüklüğünden ve mutlak adaletinden bahseder. Tanrının meleklerinin kullarını izlediğini ve her eylemlerini kayda geçirdiklerini anlatır. Camide bulunduğu anda kendini kötü hisseden Öğretmen'le Eğitimci mümkün olduğunca namaza katılmamaya çalışırlar. Aslında birçok kişinin camiye toplumsal baskıdan dolayı gittiğine değinilir. Namazın ardından Muhtar köy kurulunu toplar. Duranâ'ya, üzerine çökmüş olduğu Nohut Deresi'nden çekilmesi söylenir. Fakat Duranâ Nohut Deresi'nin dedesinden miras kaldığını ve merhum Kerimce'nin buna şahit olduğunu söyler. Aslında arazi köylüye aittir ve Duranâ her fırsatta bölgedeki verimli arazilerin üzerine çökmektedir. Baytar Mehmet'ten de genişlettiği araziye normal sınırlarına geri çekmesi söylenir. Osman Hafız'a da arazisini aşan çitlerini geri çekmesi söylenir. Baytar Mehmet, Duranâ gibi kişiler kendi hatalarını düzeltmediği sürece kendisinin de bir şey yapmayacağını söyler. Osman Hafız da soğan ektiği küçük bir alanın kendisine çok görüldüğünü söyleyerek kendini savunmaya çalışır. Köy kurulu, kanunsuz bir şekilde arazisini genişletenlerin ekinlerini bozmaya karar verir.

Köy Kurulunun Nohut Deresi'ni Sürmeye Karar Vermesi ve Öğretmen'in Köylülerin Dini Görüşlerini Eleştirmesi Alardı düzlüğünden evlerine doğru ilerleyen Öğretmen'le Eğitimci, yaptıkları işin zorluklarından ve yokluktan bahsederler. Kent merkezlerinde görev yapan eğitimciler rahat koşullarda çalışıp iyi ücretler alırken köylerde görev yapan eğitimci karın tokluğuna çalışmaktadırlar. Okula gelen öğrencilerin çoğu uzak yerlerden gelir ve çoğunun önlüğü yoktur. Öğretmen ile Eğitimci'nin isteği üzerine ebeveynler çocuklarına önlük dikmişlerdir. Muhtar Öğretmen'e Duranâ'nın Nohut Deresi'ndeki ekinini bozacaklarını söyler ve ondan durumla ilgili tutanak tutmasını ister. Öğretmen Muhtar'ın isteğini hiç düşünmeden kabul eder. Geçmişte yörenin en ünlü pehlivanı olan ve birçok güreş müsabakası kazanmış olan Topal Pehlivan, Sümbüllülü Kerkenek'e kaybettiği

maçtan sonra sakat kalmış ve uzun yıllar bunun utancıyla yaşamıştır. Yolda Öğretmen'le karşılaşan Topal Pehlivan, Osman Hafız'ın caminin anahtarını attığını ve caminin imamsız kaldığını söyler. Dini konular açıldığında kendini huzursuz hisseden, dinin insanları baskı altında tuttuğunu ve insanların özgüvenlerini kaybetmelerine sebep olduğunu düşünen Öğretmen Osman Hafız'ın anahtarı atmış olmasından memnundur. Topal Pehlivan Öğretmen'e dinin bir baskı aracı olduğu konusunda hak verir ve ona öğrencilere de bunları anlatıp anlatmadığını sorar. Öğretmen Topal Pehlivan'a öğrencilere düşüncelerini anlatmadığını ve görevinin onlara bir şeyler öğretmek değil yol göstermek olduğunu söyler.

Duranâ'nın Öğretmen'e Karşı Cephe Alması Eve dönen İbrahim, annesi Gök Sultan'a Öğretmen'in Tarım-İş dersinden sonra Şarлак'taki ağaçların kurtlarını toplattığını ve ödül olarak herkese ceviz dağıttığını söyler. Öğretmen öğrencilerine kişi başına beşer tane ceviz vermiştir. İbrahim Öğretmen'in toplamda ne kadar ceviz dağıttığını hesaplarken, olayı duyan Duranâ kendi cevizlerinin dağıtılmış olduğunu anlar. Duranâ Öğretmen'e çok öfkelenir ve Parti Başkanı Yunus Bey'e onu şikayet edeceğini söyler. Duranâ'nın ilk eşi olan İhtiyar, Asiye'nin okula gönderilmesinin kötü bir şey olmadığını söyler. Fakat Duranâ Asiye'yi okula göndermeme konusunda ısrar eder. Genç kızın okula gitmesiyle namına ve namusuna leke sürüleceğine inanmaktadır. Ardından Esen Ali Duranâ'nın evine gelir. Düşün hazırlıkları yapan Esen Ali'nin paraya ihtiyacı vardır. Duranâ eşlerinin ısrarı üzerine Esen Ali'ye istediği parayı vermeyi kabul eder. Fakat Duranâ Esen Ali'den bu iyiliğinin karşılığında Yeşilova'ya alışveriş için gittiğinde devlet memurlarıyla karşılaşması durumunda Öğretmen'i onlara kötülemesini ister.

Sınırlarını Aşan Osman Hafız'a Ceza Verilmesi Osman Hafız'ın ikamet ettiği mahalleye gelen kurul üyeleri ve Öğretmen, geçtikleri yolun çamur içinde olduğunu görürler. Köylünün özensizliği ve umursamazlığı karşısında Muhtar, köylülerin yalnızca kendi çıkarları söz konusu olduğunda eyleme geçtiklerini ve toplumsal konularda yataktan kalkmakta zorlanan tembel insanlar gibi olduklarını söyler. Muhtar Hamdi Osman Hafız'ın eşi Meryem'e, imamı görmek istediklerini söyler. Meryem Osman Hafız'ın Kuran okuduğunu ve okumayı bitirdiğinde yanlarına geleceğini söyler. Bu sırada üyeler Osman Hafız'ın ne kadarlık bir alanı işgal ettiğini ölçüp tutanak tutarlar. Osman Hafız'ın gelmesi üzerine Muhtar, ne kadarlık bir alanın ona verileceğini söyler. Osman Hafız Muhtar'ın iddialarını reddeder ve mevcut alanı on beş yıldır ektiğini söyler. Muhtar Osman Hafız'dan iddiaları üzerine yemin etmesini ister. Fakat yalan söyleyen Osman Hafız Muhtar'ın istediği şeyi yapamaz. Üyeler Öğretmen'e ne yapılması gerektiğini sorarlar. Öğretmen kurul üyelerine; toprağın ekilmiş olduğunu ve ekinlerin israf olacağını söyler. Öğretmen, Osman Hafız'ın bir kereliğe mahsus affedilmesini ve ekinler toplandıktan sonra yasal sınırlarına çitlerini çekmesini söyler. Aynı zamanda mahallenin bozuk olan çeşmesini onartıp çamurlu yola kum dökürmesini de ister. Üyeler Öğretmen'in fazla iyi niyetli olduğunu ve çıkarıcı köylüleri yeterince iyi tanımadığını düşünseler de önerisini kabul ederler.

Eğitmenlere Yapılan Ayrımcılık ve Uzun Saylar'ı Yeşillendirme Planı Ardından Öğretmen Eğitim'e misafir olur. Eğitim Öğretmen'e tavuklarını, yumurtalarını, hayvanlarını, ekinlerini ve ağaçlarını gösterir. Onun takdirini kazanmaya çalışıyormuş gibi görünmektedir. Ardından yirmi beş yıl eğitimlik yapmasına rağmen emeklerinin karşılığını alamadığını ve emekli olamayacağını söyler. Devletin eğitimciler arasında yaptığı ayrımcılıktan yakınır. Öğretmen Eğitim'e Ankara'ya, öğretmen derneklerine ve sendikalara mektup yazabileceklerini ve bu sayede farkındalık uyandırabileceklerini söyler. Eğitim Öğretmen'den istenen sonucu alana kadar mektup yazmalarını ister. Öğretmen Eğitim'le birlikte mektup yazmayı kabul eder. Öğretmen caminin önünden geçerken Koca Halil Dede'yle Çakır Ali sohbet etmektedir. Koca Halil Dede yaşlılığından ve zayıflamış gözlerinden yakınır. Ardından Topal Pehlivan'ı görmeye giden ikili onunla özel olarak konuşmak isterler. Geçmişte köye muhtarlık etmiş olan Topal Pehlivan, köylüye daha fazla ekilecek alan kazandırmak için Uzun Saylar ormanını yakmıştır. Fakat ormanda yaşayan hayvanların ve ağaçların feryatlarını duymuş ve yanlışlarını görmüş olan Topal Pehlivan, o günden sonra rahat uyku uyuyamamıştır. Uykularında yanan ağaçları ve hayvanları görmektedir. İkili Topal Pehlivan'a Ulupınar Suyu'nu bir kanal aracılığıyla Uzun Saylar'a akıtıp alanı yeniden yeşillendirmeyi teklif eder. Bu teklifi Öğretmen de onaylamıştır. Topal Pehlivan ikilinin teklifini hiç düşünmeden kabul eder. Bu sayede yaptığı hatayı telafi edip huzur bulabileceğine inanır.

Nohut Deresi'nin Sürülmesi ve Duranâ'nın Karşı Eyleme Geçmesi Köy kurulu üyeleri Nohut Deresi'nde Duranâ'nın ektiği toprak parçasını sürmeye gelirler. Bekçi Ali Gede yapılacak olan işi üstlenir. İş sırasında Bekçi'ye sataşan köylüler olur. Fakat Bekçi silahlı olduğunu ve onları vurabileceğini söyler. Nohut Deresi'ndeki toprağının sürüldüğünü ve Uzun Saylar ormanına kanallarla

su taşınacağını öğrenen Duranâ öfkeden çılgına döner. Yeşilova'ya gidip sürülmüş olan alan hakkında dava açmaya karar verir. Fakat Öğretmen'i karşısına almak istemeyen Duranâ Asiye'yi okula göndermeye karar verir. Duranâ Asiye'ye okulda nasıl davranması gerektiğini anlatır. Asiye'den erkeklerden uzak durması ve Öğretmen'in takdirini kazanması beklenir. Duranâ'nın damadı eve gelir. Damat Öğremen'in Duranâ'ya kan emici bir kene olduğunu söylediğini ve köylülerden ona karşı başkaldırmalarını istediğini söyler. Kendisine kan emici kene denildiğini duyan Duranâ Öğretmen'den intikam almak ister. Heybesini yeniden cevizle dolduran Duranâ Yeşilova'ya gider. Yeşilova'ya inen Duranâ Öğretmen hakkında olumsuz söylentiler çıkarır ve yüksek makamlardaki tanıdıklarıyla görüşür. İyi bir avukatla anlaşan Duranâ, gerekirse karşı tarafın avukatına rüşvet verebileceğini düşünür. Damalı'ya geri dönen Duranâ Asiye'yi gizlice takip eder ve onun neler yaptığını gözetler. Öğretmen'le görüşen Duranâ ona dostane bir şekilde yaklaşır ve kendisini desteklediğini söyler. Duranâ için artık Nohut Deresi'ni geri kazanmak yeterli değildir. O, Öğretmen'den kurtulmak ister. Onun adını kötüye çıkarmak için Esen Ali ve yakınlarıyla anlaşır. Duranâ'nın Nohut Deresi için dava açtığını öğrenen köy kurulu üyeleri durumu oldukça sakın karşılarlar. Zira haklı olan tarafın kendileri olduğunu bilmektedirler. Davayı kazanacaklarını ve Duranâ'yi daha zor bir duruma sokacaklarını düşünürler.

Öğretmen'le Pire Kızı'nın Dostluğu ve Duranâ'nın Öğretmen'i Pire Kızı Aracılığıyla Tuzağa Düşürmek İstemesi Esen Ali'nin evlilik okuntularını köyde dağıtan Pire Kızı, verdiği okuntular karşılığında köylülerden genel olarak un ya da bulgur almaktadır. Köylünün fakirliği ve yoksulluğu oldukça derindir. İki çocuk sahibi ve evli olan Pire Kızı hakkında köylüler tarafından yabancı erkeklerle değirmende birlikte olduğuna yönelik söylentiler yayılmıştır. Fakat Pire Kızı'nın eşi onu baskı altında tutmaz. Fazla serbest bırakılmış olan köylü kadınlar hakkında olumsuz söylentiler çıkarılır. Pire Kızı Öğretmen'e peşkir verir. Öğretmen de bunun karşılığında Pire Kızı'na bir lira verir. Aralarında samimi bir dostluk vardır. Duranâ Pire Kızı'na peşkiri Öğretmen'e verip vermediğini sorar. Peşkir Duranâ tarafından Öğretmen'e rüşvet olarak gönderilmiştir. Öğretmen'e karşı duyduğu nefreti Pire Kızı'na anlatan Duranâ, ondan Öğretmen'i tuzağa düşürmelerine yardım etmesini ister. Duranâ Pire Kızı'ndan ders bitiminde Öğretmen'in yanına gidip kendisine saldırıyormuş gibi bağırmasını teklif eder. Fakat Pire Kızı bu teklifi kabul etmez ve Duranâ'ya bu iş için başkasını bulmasını söyler. Ardından Öğretmen'in yanına giden Pire Kızı Duranâ'nın planını ona anlatır. Öğretmen'e aşık olan ve onunla birlikte olmak için her şeyi yapabilecek olan Pire Kızı Duranâ'nın gerçek yüzünü ona göstermiş olur. Onu olabilecek şeyler konusunda uyarır ve kendisini koruması gerektiğini söyler.

Esen Ali'nin Düğünü Sırasında Yaşananlar Muhtar ile eşi, Esen Ali'nin verdiği okuntunun karşılığı olarak ne vereceklerini düşünürlerken düğün için hazırlanmış olan Eğitimci'le Öğretmen Esen Ali'nin evine doğru ilerlerler. Düğünün yapılacağı evin girişine kırmızı ve yeşil bayraklar asılmıştır. Bayrak direklerinden birinin ucunda yumurta kabuğu vardır. Esen Ali'nin oğlu düğüne gelen konukların elini öpmeye başlar. Ardından müzik çalınır, oyunlar oynanır ve ziyafet çekilir. Konuklara sunulan yemekler genelde et ve bulgurdan oluşmaktadır. Öğretmen'in gözünü boyamaya çalışan Duranâ ona ikramlarda bulunur. Köyde her zaman etkin bu şekilde bulunmayacağını ve yiyebileceği kadar yemesinin iyi olacağını söyler. Yenilen yemeklerin adlarının ne olduğunu ve nasıl yapıldıklarını söyler. Yenilen yemeklerin diğer yörelerdeki isimleri üzerine tartışılır. Öğretmen'in oldukça yavaş yemek yediğini gören Duranâ, onun iştahsız olduğunu düşünür. Fakat Öğretmen Duranâ'ya sindirimin ağızda başladığını ve yemeklerin iyi çiğnenmesi gerektiğini söyler. Duranâ midesinin taşı bile sindirebileceğine güvenir ve yemekleri neredeyse hiç çiğnmeden yutar. Kızı Asiye'yi okula gönderdiğini Öğretmen'e hatırlatan Duranâ, ona herhangi bir koz vermek istemediğini belli eder. Ziyafet sırasında Kuran'ın ve ezanın Türkçeleştirilmesi tartışma konusu olur. Peygamberin müziği ve fazla gülen insanı sevmediği imamlar arasında konuşulur. Öğretmen, bu ülkede ne kadar küçük olursa olsun ileriye dönük atılan bir adımın misliyle geri alındığını düşünmektedir. Güneşin batmasıyla birlikte Öğretmen evine gitmek için hareketlenir. Ona Eğitimci'le Pire Kızı eşlik eder. Eğitimci'le Pire Kızı Öğretmen'i evlerine davet ederler. Fakat Öğretmen Eğitimci'den yolu aydınlatmak amacıyla bir çıra alıp evine doğru ilerler.

Öğretmen'in Saldırıya Uğraması ve Dostları Tarafından Baygın Bir Halde Bulunması Osman Hafız'ın ikamet ettiği mahalleyi geçtikten sonra Dana Mehmet'in Deresi'ne varan Öğretmen, karanlıktan dolayı hiçbir şey göremez olur. Etraftan gelen bazı sesler duyan Öğretmen'in vücuduna kütüklerle vurulmaya başlanır. Bir süre sonra bilincini kaybetmeye başlayan Öğretmen düğünde çalınan Ümmü türküsünü düşünmeye başlar. Sabah saatlerinde okula gelen Eğitimci, öğrencileri sınıfta hazır bir halde bulur. Öğretmen'in daha önce hiç derse geç kalmadığını bilen Eğitimci öğrencilerden birini onun evine gönderir. Öğretmen'in evindeki bütün perdeler örtülü ve kapılar kapalıdır. Eğitimci; Muhtar'ı ve Altıparmak'ı çağırır. Muhtar Öğretmen'in saldırıya uğradığını veya bir yerde takılıp düştüğünü düşünür. Öğretmen'i aramaya karar veren grup ilk olarak Osman Hafız'ın

mahallesine gider. Osman Hafız'ın Öğretmen'i görmediğini söylemesi üzerine Molla Ali'nin eşi Kezban'la görüşülür. Köylülerin Öğretmen'in kayboluşuyla ilgili tezlerinden biri de onun köylü kadınlardan biriyle gizlice görüşüyor olmasıdır. Kezban, gece vakitlerinde köpeklerin ürdüklerini ve pencereden dışarı baktığında elinde çarayla yürüyen birini gördüğünü söyler. Grup üyeleri Kezban'ın gösterdiği yerde çarayı bulurlar. Dana Mehmet Deresi'ndeki ardıçlıkta Öğretmen'in iniltileri duyulur. Onu bilincini kaybetmiş bir halde bulan ekip, onu alıp eve getirir. Eğitimci ve diğerleri Öğretmen'in artık köyde kalamayacağını düşünürler. Topal Pehlivan Öğretmen'i dövdüren kişinin kim olduğunu bildiğinden oldukça emindir. Fakat kendisi bunu kanıtlayabilecek durumda değildir. Yaşanan olay hakkında detaylı bir tutanak yazılmasına karar verilir.

Duranâ'ya Karşı Cephe Alınması ve Duranâ'nın ilgili Makamlara Şikayet Edilmesi Öğretmen'in dövüldüğünü ve durumunun ağır olduğunu haber alan Pire Kızı ve diğer köylü kadınlar, Öğretmen'in evine gelirler. Onu dövmüş olan kişilere beddua ederler ve adaletin bir an öne yerini bulması temenni edilir. Kısa bir süre sonra Duranâ, Öğretmen'in başına gelen talihsiz olayda hiçbir parmağı yokmuş gibi eve gelir ve onun durumunu sorar. Öğretmen'i döven kişilerin görünüp görünmediklerini öğrenmeye çalışır. Topal Pehlivan ile Muhtar köylü kadınlara Duranâ'yı dövdürürler. Kadınlar tarafından kötü bir şekilde dövülen Duranâ atına bindirilip evine gönderilir. Ardından Muhtar diğerleriyle birlikte jandarma karakoluna gider. Onbaşıya Duranâ'nın Öğretmen'i dövdürmüş olduğu söylenir. Onbaşı bir jandarma erini Muhtar'la birlikte Duranâ'nın ifadesinin alınması için gönderir. Oğlu İbrahim'e sırtını çiğnetirken görülen Duranâ, yataktan çıkamayacak kadar hasta olduğunu ve bundan dolayı karakola gelebileceğini söyler. Duranâ'nın huysuzluğu karşısında ondan tiksinişmiş olan er, tutanak tuttuktan sonra oradan ayrılır. Üç Damlar'ın önemli isimlerinden biri olan Ökkeş Duranâ'yı ziyaret eder. Çocuklarını evlendirdikten sonra tek başına kalmış olan Ökkeş Duranâ gibi dostlarına çok önem vermeye başlamıştır. Duranâ; Parti Başkanı Yunus Bey'i, kaymakamı, tapucuyu, şube müdürünü tanıdığını ve Ankara'da da tanıdıkları olduğunu söyler. Yunus Bey'i aracı ederek suçlamalardan kurtulacağına ve Öğretmen'i sürgün ettireceğine emindir. İlçeye gitmiş olan Muhtar Savcı'ya Öğretmen'in başına gelenleri anlatmıştır. Savcı olayı araştıracağını ve suçluları mutlaka bulacağını söylemiştir. Ardından Kaymakam'ı makamında ziyaret etmiş olan Muhtar, Duranâ'nın kanunsuz işlerini ve Öğretmen'i üç kişiye nasıl dövdürdüğünü anlatmıştır. Kaymakam Muhtar'a Milli Eğitim Bakanlığı'na telefon edeceğini ve olayı soruşturması için müfettiş gönderileceğini söyler. Yolda Duranâ'ya rastlamış olan Muhtar, onu oldukça sağlıklı ve ayaklanmış bir halde görür. Muhtar Duranâ'nın hep yere baktığını ve gözlerini ondan kaçırdığını fark eder.

Siyasilerin Duranâ'yı Kayırmaları Kasabaya gitmiş olan Duranâ, çarşıdan aldığı hediyelik eşyalarla köye dönmüştür. Damadı Şakir'e gömleklik ve kızı Ziyet'e entarilik kumaş almıştır. Hakkındaki şikayetler üzerine jandarma karakoluna gidip ifade vermiş olan Duranâ, oradan ayrıldıktan sonra Parti Başkanı Yunus Bey'le görüşüp derdini ona anlatmıştır. Nohut Deresi'ndeki tarlasının köylüler tarafından elinden alındığını ve Öğretmen'i dövdürmekle suçlandığını söyler. Yunus Bey Duranâ'yı partinin şube başkanı yapar. Bölgenin güçlü bir siyasisinin desteğini alan Duranâ huzurlu bir şekilde evine döner. Yunus Bey'in evlerini ve dükkanlarını gören Duranâ, köyde çok zor şartlar altında çalışıp çok az kazanç elde ettiklerini, kasabaya taşınıp dükkan işletmenin en doğru hareket olacağını söyler. Duranâ Gök Sultan'a Asiye'nin artık okula gönderilmeyeceğini söyler.

Öğretmen'in İfade Vermeye Çağırılması Birkaç gündür Asiye'nin okula gelmediğini fark eden Eğitimci, hasta yatağındaki Öğretmen'e bu durumdan bahsedip bahsetmeme konusunda kararsız kalır. Köylü kadınlar Öğretmen'le ilgilenmektedirler. Başlarına gelen haksızlıklara hayıflanan köylülere Öğretmen, Promete'nin hikayesini anlatır. Köylüler, ışığı saklayan Zeus'a lanet ederler ve Promete'nin cesaretini överler. Bir süre sonra Muhtar'ın evine gelen jandarma erleri Öğretmen hakkında şikayet olduğunu ve ifade vermek için karakola gelmesi gerektiğini haber verirler. Altıparmak Ali Öğretmen'i ata bindirerek Yeşilova'ya doğru yola çıkar. Yolculuk sırasında kardeşi Dokuz Ali'yle yaşadığı toprak paylaşım sorunundan ve sorunun çözümü için devlet memurlarına verdikleri paralardan bahseder. Ortaköy'den geçerken yerli halkı gören Öğretmen onları, fakirliklerinden, acizliklerinden ve cahilliklerinden dolayı Promete'nin halkına benzetir. Ortaköylülerin yüzü hiç gülmemektedir ve tutucu gelenekler her yerde hüküm sürmektedir. Altıparmak Ali, birçok zorlukla mücadele eden halkı cehennem ve azapla korkutan hocalara lanet eder.

Öğretmen'in Sürgün Edilmesi Yeşilova'ya varan ikili geceyi geçirmek için Ferhat'ın hanına yerleşirler. İfadeye gitmeden önce tıraş olmak isteyen Öğretmen berbere gider. Berbere gelen Öğretmen Milli Eğitim Müdürü Orhan Bey'i görür, ona selam verir ve onunla sohbet etmek istediğini söyler. Fakat Orhan Bey Öğretmen'e karşı oldukça soğuk davranır ve onun isteğini geri çevirir.

Demirci Veli Usta'nın babası yaşanan olaya şahit olur ve Öğretmen'e haksızlık edildiğini söyler. Akşam vakitlerinde Öğretmen'le Altıparmak yemek yemeye giderler. Sabah saatlerinde Merkez ilçe ilkokuluna giden Öğretmen Orhan Bey'le görüşür. Orhan Bey Öğretmen'e, köylülerle inatlaşmasının doğru olmadığını ve kimlerin okutulacağına doğru bir şekilde karar verilmesi gerektiğini söyler. Devlet, ilkokul çağında olan bütün çocukların okula gönderilmelerini zorunlu hale getirmişse de uygulamada ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Devlet memurları yaşanan sorunlarda sorumluluk almaktan kaçınırlar. Yunus Bey'in girişimiyle Öğretmen, Irıpça bucağındaki Alibey köyüne sürülür. Haksızlığa uğrayan tarafın kendisi olduğunu kaymakama ve savcıya da anlatan Öğretmen makam sahiplerinin sorumluluk almaktan çekindiklerini görür.

Öğretmen'in Demirci Olmaya Karar Vermesi Hana geri dönen Öğretmen Altıparmak'a ilçedeki işlerinin uzayacağını ve köye dönmek için daha iyi olacağını söyler. Ertesi sabah, ateşinin yükselmesi nedeniyle ter içinde kalmış olan Öğretmen'i Demirci Veli Usta uyandırır. Öğretmen'in yaşadıklarını babasından öğrenmiş ve Öğretmen'e yardım etmek için gelmiştir. Yunus Bey'in bütün devlet memurlarını kontrol altına aldığını ve böylesi adamların kararlarını kolay kolay değiştirmeyeceklerini söyler. Demirci Veli Usta Öğretmen'i doktora götürür. Muayenehanede, parazit kapmış olan küçük bir çocuk muayene edilmektedir. Çocuğun annesi gerekli ilaçların isimlerinin yazılı olduğu reçeteyi aldıktan sonra oradan ayrılır. Doktor, köylülerin sağlık konusunda eğitilmeleri gerektiğini ve öğretmenlerin en iyi yardımcıları olduklarını söyler. Devletin ve halkın eğitim seviyesini gelişmiş ülkelerin çitasına yükseltmek için yapması gereken çok şey vardır. Mevcut düzenin ve siyasi erkin istediği gibi bir öğretmen olmayı gururuna yediremeyen Öğretmen, Demirci Veli Usta'nın yanında çalışmaya karar verir. Demirci olarak çalışırken de öğretmenlik yapabileceğini söyler. Demirci Veli Usta mesleğin getirdiği bazı sorunlardan dolayı Öğretmen'e evlenmesi gerektiğini söyler. Öğretmen Demirci Veli Usta'nın isteğini kabul eder.

Öğretmen'in Ortaköy'e Yerleşmesi Yaraları tamamen iyileşene kadar Demirci Veli Usta'nın evinde kalan Öğretmen, Düzülce köyündeki dahiliyeye götürülür. Üç haftalık raporu olan Öğretmen Demirci Veli Usta'yla birlikte demirciliğe başlamak için bir süre daha bekler. Kent merkezinde memurların oyun oynadıkları bir mekâna giden Öğretmen Yunus Bey'i görür. Onu ilk gördüğünde edindiği izlenimler tokgözlü ve güler yüzlü bir karaktere sahip olduğudur. Fakat devletin üst makamlarında görev yapan kişilerin ne kadar ikiyüzlü olabildiklerinin farkındadır. Tamamen iyileşmeyi beklemek istemeyen Öğretmen Demirci Veli Usta'yla demircilik talimlerine başlar. Malzemeye alet-edevat almak için Denizli'ye giden Demirci Veli Usta'nın geri dönmesi beklenir. Bekçi Ali Gede Öğretmen'e Damalı'ya geri dönüp dönmeyeceğini sorar ve herkesin onu merak ettiğini söyler. Öğretmen Bekçi Ali Gede'ye Ortaköy'e yerleşeceğini ve orada demircilik yapacağını söyler. Bu sayede devlete bağlı bir memur olmadan yerli halka faydalı olabileceğini düşünür. Demirci Veli Usta'nın Denizli'den dönmek için Damalı'ya giden Öğretmen Damalılarla vedalaşırken onlara Nohut Deresi'ni özgülleştirmelerini ve Uzun Saylar'ı yeniden yeşillendirmelerini söyler. Artık Damalılar Duranâ'ya boyun eğmeyecek ve onu görmezlikten gelerek cezalandıracaklardır.

Ortaköylülerin Topraksız Kalışı Cesareti ve dürüstlüğüyle Erle Ovası'nda namı yayılmış olan Öğretmen'in Ortaköy'e yerleşeceğini öğrenen köy sakinleri güne daha hayat dolu ve yüksek enerjiyle başlar. Toprakla ve hayvanlarla ilgilenirken daha içten ve özenlidirler. Çolak Osman ile Kuru Hasan Öğretmen'e Ortaköylülerin geçmişte Kara Bey tarafından nasıl sömürdüklerini anlatır. Emekçi köylüler savaş yıllarında cephelerde çarpışırken toprak ağaları oldukça düşük fiyatlarla arazilerini genişletmişlerdir. Açlık ve yokluk çeken köylülerin topraklarını buğday ve arpa gibi tarım ürünleri karşılığında zimmetlerine geçirmişlerdir. Toprağı olan köylülerin topraklarına ortak olarak zaman içinde onları topraksız köylü haline getirmişlerdir. Bundan dolayı Ortaköy, topraksız köylünün yaşadığı bir çiftlik köyü olarak bilinmektedir. Öğretmen, köylülerin böylesine kolay bir şekilde kandırılmış olmalarını hayretle karşılar. Öğretmen Ortaköylülere istedikleri zaman haklarını arayabileceklerini hatırlatır. Etik olmayan yollardan elde edilmiş olan mülklerin gerçek sahiplerine iade edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Ortaköylüler Erikdibi yöresindeki bey tarlaları on yıldır sürülmemiştir ve bundan dolayı arazi otlak haline gelmiştir. Araziye ortak olan çiftçiler de Aydın, Söke ve İzmir gibi vilayetlere göç etmiş oldukları için köylüler araziye hayvanların otlak alanı olarak kullanmaya başlamışlardır. Öküzleri sürdükten sonra köyden çıkan Uluların Mehmet'le Ali Sırma Demirci Ustası'yla karşılaşırlar. Uluların Mehmet Demirci Ustası'na köydeki diğer Mehmetleri anlatmaya başlar. Gurki Mehmet'e tavuklardan, Yasin Mehmet'e hafızlık geçmişinden dolayı bu isimler verilmiştir. Buğdayla arpanın karıştırılmasına köylüler "cıkla"

demektedirler. Köylüler Cıkla Mehmet'e yanlışlıkla "cıkla" adını vermişlerdir. Kaçak tütün ticareti yapan Bakkal Ahmet'in dükkanına gelen ikili, Ahmet'in eşi Züra Kadın'la karşılaşır. Uluların Mehmet Züra'ya karşı cinsel bir arzu duyar. Uluların Mehmet Demirci Ustası'na, köylülerin eğitimsizlikten dolayı çok fazla çocuk yaptıklarını ancak Bakkal Ahmet sayesinde prezervatifle tanıştıklarını ve bu sayede doğum oranının azaldığını söyler. Köylülerin arasında korunarak girilen cinsel ilişkiye "Kılıflı Çalışma" adı verilmiştir. Uluların Mehmet Demirci Ustası'na bir kız veya bir dulla evlenmesini önerir.

Demirci Ustası'nın Ünlenmesi ve Gittiği Yerlerin Bilinçlenmesi Ali Sırma'yla Uluların Mehmet Erikdibi'ndeki otağı hayvanlarla sürmeye başlamışlardır. Ekilecek olan buğday ve arpaya bütün köylüler ortak edilmişlerdir. Uluların Mehmet akşam vakitlerinde işten eve dönerken köyü ağaçlandırmaları gerektiğini ve gelecek yıl bu işe girişmeyi düşünür. Muhtar Kadir çiftçilik yapmayan Bakkal Ahmet'e çıkarılır. Maddi durumunun iyi olduğunu söyleyen Bakkal Ahmet çiftçilik yapmamaktadır. Demirci Ustası Çolak Osman'ın oğlu Musa'yla atölyede çalışmaktadır. Ciple Yakaköy'e doğru giden Doktor İsmet Demirci Ustası'nı ziyaret eder ve onun durumunu öğrenir. Atölyenin duvarları Demirci Ustası'nın çalışmalarıyla süslenmiştir. Doktor İsmet Demirci Ustası'na kentteki gazinoda oyun oynayan memurların kendisinden bahsettiklerini ve ününün her yere yayıldığını söyler. Demirci Ustası, geçmişteki eylemlerinin ve inançlarının haklılığından oldukça emindir. Doktor İsmet Demirci Ustası'na insanlarla fazla inatlaşmamasını ve biraz faydacı düşünmenin zararı olmayacağını öğütledikten sonra oradan ayrılır. Hemen ardından Pire Kızı Demirci Ustası'nı ziyaret eder. Pire Kızı Damalı'daki son gelişmelerden bahseder. Uzun Saylar'a taşınacak olan su için kanallar zor da olsa köylüler tarafından bitirilme aşamasına gelmiş ve Topal Pehlivan'ın eğitmenliğinden bütün köylüler oldukça memnundurlar. Yakın bir zamanda Topal Pehlivan'ın birinci sınıflara ders vermeye başlayabileceği söylenir. Son olarak Pire Kızı Demirci Ustası'na evlenmesini önerir. Demirci Ustası Pire Kızı'na bir kız ya da bir dulla evlenebileceğini, köylülerin her ikisini de hoş karşılayacaklarını söyler. Pire Kızı Demirci Ustası'na, eğer yaşı daha küçük olsaydı eşinden boşanıp onunla evlenebileceğini söyler. Demirci Ustası Pire Kızı'nın kendisine göstermiş olduğu ilgi karşısında şaşırır. Pire Kızı Demirci Ustası'na zamanını boşa harcamamasını ve uygun biriyle hemen evlenmesini tavsiye eder.

Köylülerin Başkaldırışı Erikdibi'ndeki boş araziye ekmiş olan Ortaköylüler, aynı zamanda Gelinbudu, Tavşanbaşı ve Horaz gibi armut türlerini ahlal ağaçlarına aşılamışlardır. Ekinlerin olgunlaşmasıyla birlikte Ortaköylüler hasada çıkarlar ve elde edilen mahsulü kendi aralarında paylaşırlar. Kendilerinden pay isteyen Cemal Bey'in oğullarına hiçbir şey vermezler. Bunun üzerine bey oğullarının köye gelip bilgi aldığı ve hemen ardından kimseyle konuşmadan karakola gittikleri öğrenilir. Damalı'da ise Uzun Saylar'a su taşıyacak kanallar tamamlanmış ve kanallardan su akıtılmaya başlanmıştır. Tanıdık bir savcı ve jandarmalarla Nohut Deresi'ne tutanak tutmak amacıyla gelen Duranâ'yı köylüler kavgaya hazır bir halde karşılamışlardır. Bunun üzerine savcı ve jandarmalar, herhangi bir işlem yapmadan geri dönmüşlerdir.

Demirci Ustası'na Gülşen'i Görmesi Uluların Mehmet'in karısı Naciye'nin halası aracılığıyla Demirci Ustası'na uygun bir eş bulunur. Demirci Ustası, eski eşini maden kazasında kaybetmiş olan dul Gülşen'i görmeye gider. Vücudunun bütün bölümlerini kapatacak şekilde giyinmiş olan kadının kişiliğini merak eden Demirci Ustası'na Uluların Mehmet, evlenmeden önce erkeğin kadını tamamen görüp tanımasının mümkün olmayacağını söyler. Demirci Ustası, Gülşen gibi emeğiyle hayatını kazanan insanlarla empati kurar ve onların acılarını kendi acılarıymışçasına hisseder. Naciye'nin halası sayesinde Demirci Ustası Gülşen'in ellerini ve yüzünü görmeyi başarır. Gülşen'e Demirci Ustası'nı nasıl bulduğu ve onunla evlenmek isteyip istemediği sorulur. Gülşen'in, dul olmasına rağmen kendisine düğün yapacağını söyleyen ve insanlığından etkilendiği, Demirci Ustası'na kanı ısırır. Ailesinin rızasının da alınmasının ardından uygun bir zamanda düğünün yapılmasına karar verilir.

Sömürenlerin Halka Gözdağı Vermesi Demirci Ustası'nın atölyesinde çalıştığı bir sırada jandarma erleri gelir ve onun karakolda beklendiğini söylerler. JKK Demirci Ustası'na Damalı ve Ortaköy'de insanları isyana teşvik ettiğini ve mevcut düzeni bozduğunu söyler. Demirci Ustası JKK'ya yerlilere haklarını savunmaları gerektiğini ve kendilerini sömürtmenin doğru olmadığını anlattığını söyler. JKK Demirci Ustası'nı tavırlarına ve hareketlerine dikkat etmesi gerektiği konusunda uyardıktan sonra onu gönderir. Güz yağmurlarının yağmaya başlamasıyla birlikte Ortaköylüler yeniden toprağı ekmeyi düşünürler. Fakat bu sefer beyin oğullarından çekinirler. Köylü çocuklar buldukları kedilerin boyunlarına boyunduruk bağlayıp araziye sürmeye çalışırlar. Fakat kediler boyunduruğu parçalar, çocukların ellerinden kaçır veya onların ellerini ısırıp tırmalarlar. Kedilerin dik duruşu karşısında

köylüler kendilerinden utanırlar. Ne olursa olsun arazide haklarının olduğuna ve toprağı ekmeye karar verirler.

Öğretmen'in Ortaköy'ü Terk Etmek Zorunda Kalması Ortaköy'le Yakaköy birbirlerine oldukça yakın yerlerdir. Naciye'yle Uluların Mehmet birbirleriyle atışarak Yakaköy'e doğru ilerlerler. Uluların Mehmet Naciye'yi kızdırmak ve kıskandırmak için Gülşen'in güzelliğinden bahseder. Naciye'nin Uluların Mehmet'i kızdırması üzerine ikili Yakaköy'e kadar koşar. Yakaköylü Koca İzzet'le görüşen ikili Gülşen'i Demirci Ustası'na isterler. Demirci Ustası'nın tahsilli bir öğretmen ve atölyesi olan bir demirci olduğunu öğrenen Koca İzzet kızını ona vermeyi kabul eder. Musa; Uluların Mehmet'in, Kuru Hasan'ın ve Muhtar Kadir'in JKK tarafından karakolda beklendiklerini söyler. İlk olarak Demirci Ustası'yla görüşülür. Ortaköylüleri bilinçlendirmeye başlamış olan Demirci Ustası toprak ağalarını oldukça rahatsız etmeye başlamıştır. JKK Demirci Ustası'na Yunus Bey'in oldukça tehlikeli birisi olduğunu ve kendisini öldürtebileceğini söyler. Düşmanına açık hedef olmamak ve mücadeleye devam etmek isteyen Demirci Ustası köyden ayrılmaya karar verir. Ortaköylüler onu almış olduğu bu karardan vazgeçirmeye çalışsalar da Demirci Ustası kararlıdır. Zira kendisi düşmanı gibi namertçe savaşmayı bilmemektedir.

Öğretmen'in Gülşen'le Yaşarköy'e Kaçması Fakat Demirci Ustası Gülşen'i geride bırakmak istemez. Naciye Gülşen'in annesi Şerfe Karı'yla görüşür ve ona Demirci Ustası'nın başka bir köye yerleşmesi gerektiği anlatır. Şerfe Karı; sürekli yer değiştiren, başını belaya sokan ve kızını gurbete götürecektir olan bir adamla Gülşen'i evlendirmek istemez. Bunun üzerine Naciye Gülşen'le konuşur. Naciye Gülşen'e Demirci Ustası'nın ne kadar namuslu, dürüst ve düşünceli bir insan olduğunu anlatır. Naciye Gülşen'e, Burdur pazarının kurulduğu günün gecesi Demirci Ustası'yla kaçmasını teklif eder. Kısa süren bir tereddüdün ardından Gülşen Demirci Ustası'yla kaçmayı kabul eder. Demirci Ustası, Yakaköy'deki Dutlupınar'a yakın bir yerde oturan Gülşen'in evine gelir üç kez ısıklık çalar. Bunun üzerine Gülşen bohçasını alarak Demirci Ustası'nın yanına gelir. Demirci Ustası'yla Gülşen Güroluk'a kadar durmadan ilerlerler. Koca İzzet tarafından takip edilmekten ve yakalanmaktan korkan Gülşen Demirci Ustası'na cinsel ilişkiye girmeyi önerir. Zira Koca İzzet'e yakalanmaları durumunda Gülşen Demirci Ustası'yla birlikte olduğunu söyleyerek ondan kurtulabilecektir. Köylerde yaşanan kız kaçırma vakalarında kızın kaçırıldığı gece erkekle kadının cinsel ilişkiye girmesi adettir. Fakat Demirci Ustası Gülşen'in bu isteğini gülümseyerek karşılar ve zamanı geldiğinde birlikte olacaklarını söyler. Ardından çift yoluna devam eder.

Yaşarköylülerin Dogmadan Kurtulması Yayan bir halde Güroluk'a doğru ilerleyen çift, dinlenmek için durdukları bir ağaçlıkta birbirlerine yakınlaşıp birbirlerinin olurlar. Derme çatma evleri olan köylerin arasında ilerleyen çiftin en sonunda gücü tükenir ve buldukları köyde kalmak isterler. Ancak çift buldukları köyün yerlilerin yüzlerinin ve vücutlarının belirli yerlerinde çeşitli yaralar olduğunu fark eder. Bazı yerlilerin gözleri oyulmuştur. Memiş ve Hösne adlı Yaşarköylü çiftte konuk olan ikili köylülerin vücutlarındaki yaraların sebebinin öğrenirler. Yıldı iki defa köye gelen ve ekinleri talan eden kuşlar Köy İmamı Fevzi Efendi tarafından tanrının münebbihleri ilan edilmiş ve ilahi güçleri olan kuşlara dokunmanın günah olduğu söylenmiştir. Oldukça vahşi ve saldırgan kuşlar nedeniyle yerli halkın huzuru kaçmış ve özgüveni kaybolmuştur. Köyün muhtarıyla ve yerli halkla konuşmaya karar veren Demirci Ustası, kuşlardan korkmalarının yersiz olduğunu ve istedikleri zaman onları durdurabileceklerini söyler. İmam Fevzi Efendi'yle cesurca tartışan ve onun iddialarına karşı çıkan Demirci Ustası'na Yaşarköylüler Dela (Deli Ağa) adını verirler. Köyün muhtarı Dela'yı destekler. Köylülerle birlikte Yaşarköy'e gelen kuşları karşılayan Dela, eline geçirdiği kuşlardan birinin kafasını kopartıp yere atar. Onu diğer köylüler de takip ederler. Kendilerine saldıran bütün kuşların kafalarını koparmış olan köylüler, onlardan kurtulmuş olduklarını düşünerek kutlama yaparlar. Promete'nin yaptığı gibi, yerli halka ışığı getirdiğini düşünen Dela, onlara yardımcı olmaktan mutluluk duyar.

Temalar

Gelenek Anlatıyı oluşturan olay örgüsü, Anadolu'nun köylerinde yaşayan yerlilerin genel toplumsal yapısını temsil eden Damalı, Ortaköy ve Yaşarköy adlı uzamlarda geçer. Anlatıda yer alan köylüler genel olarak din-tarım toplumu normlarını, örfünü, adetlerini ve geleneklerini taşımaktadırlar. İletişim araçlarından yoksun olan ve toprak sahipleri tarafından oldukça zor şartlar altında çalıştırılan köylüler dünyadaki gelişmelerden habersizdir ve herhangi bir eğitim düzeyleri de yoktur. Bundan dolayı köylüler rasyonel dünyanın etik ve ahlaki değerlerinden oldukça uzak kalmış ve neredeyse Orta Çağ'dan kalma insani değerlere sahiptirler. Köylülerin dünyayı algılayış şekli çağın oldukça gerisindedir. Çağdaş dünyadan neredeyse tamamen kopukturlar. Anlatı boyunca Anadolu yerlilerinin

gelenekleri ve inançlarıyla ilgili önemli bilgiler verilir. Özellikle evlilik merasimleri sırasında neler yapıldığı üzerinde durulur. Kadın-erkek ilişkilerinin nasıl ve ne şekilde yürüdüğüne yönelik önemli bilgiler verilir. Üretim ve çalışma şekli üzerinde de uzunca durulur. Sahip olduğu bütün kapalı niteliklere rağmen anlatıda yer alan uzamlarda yaşayan köylüler yeniliğe ve gelişime açık tiplerdir. Öğretmen'in savunduğu ilerici değerlerin mahiyetini kavrayabilen köylüler zaman içinde bilinçlenir ve eyleme geçerler. Bir izlek olarak gelenek, anlatı boyunca insanları kontrol altında tutan ve onlara baskı uygulayan bir araç olarak karşımıza çıkar.

Toplumsal Sınıf Toplumcu Gerçekçiliğin baskın geldiği bir anlayışa sahip olan eserde emekçi sınıflarla sömüren sınıfların çatışma halinde oldukları görülür. Damalı, Ortaköy ve Yaşarköy gibi uzamlarda mülk sahibi olan anlatı kişileri, mülksüz ve sermayesiz köylüler üzerinde çeşitli sahtekarlıklar ve adaletsizliklerle tahakküm kurarlar. Duranâ gibi toprak ağaları kendilerine ait olmayan topraklara çökerler ve oralarda hak iddia ederler. İstediklerini elde etmek amacıyla rüşvet verirler, yalan beyanda bulunurlar, yalancı şahitler tutar, şiddete başvururlar ve nüfuslu yakınlarını çıkarları doğrultusunda kullanırlar. Seferberlik dönemlerinde savaştan dönmüş köylülerin içinde buldukları zor durumu fırsata çevirmek istemiş olan toprak ağaları onların topraklarını temel gıda ürünleri karşılığında satın almıştırlar. Mülk ve sermaye sahibi olan sınıflara karşı eyleme geçildiğinde adli kurumlar ve emniyet güçleri emekçi sınıfa karşı terbiye aracı olarak kullanılır. Köy enstitüsünde eğitim almış olan Öğretmen gittiği yerlerde yerli halka hak arama bilincini aşılar ve onların eyleme geçmesine önyak olur. Öğretmen'in karakteri ve dünyayı algılayış biçimiyle yeni bir insan modeliyle tanışan köylünün özgüveni yerine gelir. Cesaret bulur, bilinçlenir ve harekete geçer. Damalı'nın, Ortaköy'ün ve Yaşarköy'ün asıl sahiplerinin kendileri olduğunu anlayan yerliler haklarına sahip çıkmaya başlarlar. Nohut Deresi'ne sahip çıkılır, Uzun Saylar ağaçlandırılır, Erikdibi köylüler arasında ortak edilir ve hurafelerle insanların zihinlerini dumura uğratan Fevzi Efendi'nin yalanları su yüzüne çıkarılır. Toprak ağaları, bürokratlar, emniyet güçleri, siyasiler ve bazı devlet memurları sömürücü sınıfı oluştururken köylüler sömürülen sınıfı oluşturmaktadırlar.

Din Damalı, Ortaköy ve Yaşarköy gibi kapalı toplumlara boyun eğdirmenin, onları kontrol altında tutmanın, kesintisiz bir şekilde sömürmenin, onların sorgulamalarına engel olmanın en iyi yolu din adı altında anlatılan hurafelere ve batıllara halkı inandırmak ve onların zihinlerini dumura uğratmaktır. Oldukça zor koşullar altında yaşayan ve çalışan köylüler, aynı zamanda din adamları aracılığıyla cehennemden ve tanrının gazabından korkarlar. Mevcut din anlayışının insanların özgüvenlerinin kaybolmasına yol açtığını düşünen Öğretmen herhangi bir dine ya da tanrıya inanmamaktadır. Öğretmen, korkuyu temel almış dini bir anlayışı reddeder. Bundan dolayı camiye gittiği zamanlarda içsel bir daralma yaşar ve camiye gitmeyi bırakır. Dini tartışmalar nedeniyle Cumhuriyet döneminde atılmış olan ilerici adımlar misliyle geri alınmıştır. Cumhuriyetin kurulmasının üzerinden yaklaşık otuz yıl geçmiş olmasına rağmen köylerde hala ezanın ve Kuran'ın Türkçeleştirilmesinin doğru olup olmadığı, medeni kanun ve harf devrimi gibi konular tartışılmaktadır. Din, egemen sınıfın emekçi sınıfı sömürme aracı haline getirilmiştir. İnsanların zayıflıkları ve hassas noktaları bireysel çıkar elde etmek amacıyla kullanılır. Yaşarköy'ün imamı olan Fevzi Efendi yerli halka saldırgan kuşların tanrının uyarıcıları olduğunu söylemiş ve halkı evinden dışarı çıkamaz hale getirmiştir. Öğretmen'e göre toplumun ilerlemesini sağlamak için dinin korku aracı olmaktan çıkarılması gerekmektedir.

Adaletsizlik *Onuncu Köy* adlı romanda toprak sahibi olan ağaların devlet kurumlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanabildikleri görülür. Adalet sistemi mülksüz ve sermayesiz emekçi halk üzerinde etkilidir fakat gücü elinde bulunduran sınıflar karşısında oldukça işlevsizdir. Mevcut adalet sistemi tutarsızlıklarla ve çelişkilerle doludur. Damalılar Duranâ'dan, Nohut Deresi'ne çöktüğü ve Öğretmen'i dövdürdüğü için şikayetçi olurlar. Muhtar Hamdi; JKK, Kaymakam ve Savcı'yla görüşür. Adli kurumların temsilcileri soruşturma başlatacaklarını ve suçluların tespit edilip adalete teslim edileceklerini söylerler. Fakat Duranâ, Parti Başkanı Yunus Bey'e Damalıların kendisinden şikayetçi olduklarını anlatır. Duranâ Yunus Bey'den yardım ister. Yunus Bey ilgili makamlarla görüşerek Duranâ'nın kayrılmasını ve Öğretmen'in sürgün edilmesini ister. Doğru olanı yapmasına rağmen nüfuslu tanıdıkları olmayan Öğretmen sürgün edilir. Ortaköy'e yerleşip demirci olarak çalışmaya başlayan Öğretmen'in halkı hak arama konusunda bilinçlendirdiği görülür. Bu durum bölgenin toprak sahiplerini rahatsız eder ve Öğretmen tehdit edilir. Kendi canından endişe eden ve kimsenin zarar görmesini istemeyen Öğretmen Yaşarköy'e göç eder. Fakat inandığı değerleri burada da savunmaya devam eder. Savunduğu ilerici insani değerler nedeniyle Öğretmen gittiği her yerde adaletsizliğe maruz kalır.

Güç Seferberlik yıllarında çeşitli cephelerde savaşmış ve hayatta kalmayı başarmış olan köylüler oldukça müşkül bir durumda memleketlerine geri dönmüşlerdir. Onların içinde bulunduğu zor durumu fırsata çevirmek isteyen toprak ağaları onların arsalarını kelepirci fiyatlarla satın alarak topraklarını genişletmişlerdir. Bazı toprak ağaları köylüye ait olan arazilere çökmüş ve onların üzerinde hak iddia etmişlerdir. Duranâ Nohut Deresi'ne çökmüştür. Cemal Bey ve oğullarıysa, Ortaköylülere ait olan toprakları sahiplenerek onları birer çiftlik çalışanı haline getirmiştir. Mülk ve sermaye sahibi olan sınıflar varlık biriktirmek ve kar elde etmek için devletin erklerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanırlar. Yeşilova'nın Parti Başkanı Yunus Bey'den kayrılmayı ve korunmayı rica eden Duranâ'ya sahip çıkılır. Köylülere haklarını aramalarını öğreten Öğretmen sömüren sınıf tarafından devletin kurumları aracılığıyla cezalandırılır. Siyasi iktidarın bir mensubu olan Yunus Bey ticaretle uğraşarak zenginliğine zenginlik katmıştır. Burdur'da apartmanlara, dükkanlara ve otobüslere sahiptir. Yakın çevresinde oligarşik bir yapı kurmuştur. Toprak sahibi olan ağalara yardım ederek onları kendisine borçlu hale getirir ve bu sayede onlarla çıkar ilişkileri kurar. Yolsuzluğun ve iş etiğinin olmadığı bir yerde bu durumdan en çok zarar gören kesim köylüler olur. Devletin adli kurumları ve kolluk güçleri egemen sınıfların çıkarı doğrultusunda hareket eder.

Görev Köy enstitüsünde öğrenim görmüş olan başkarakter, kuramla uygulamanın bir arada yürüdüğü ve tamamen köydeki yaşama yönelik bir eğitim almıştır. İnsanlığın ilerici ülkelerini kendine ilke edinmiş ve bunları hayatının merkezine yerleştirmiş olan Öğretmen, gittiği her yerde yerli halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Öğretmenlik yaptığı okullarda öğrencilere bir şeyler öğretmeye değil onlara yol göstermeye çalışmaktadır. Öğretmen öğrencileri uysallaştıran okullara karşıdır. Köylüleri sömürüye ve haksızlığa karşı bilinçlendirir. Zihni dogmalar ve batıllarla köreltilmiş olan halka eylemleri, tavırları, tutumları ve düşünceleriyle örnek olmaya çalışır. Toplumcu ideallerin güdümünde olan başkarakter görev bilinciyle hareket eder. "Fonksiyonel anlamda görevi ve amacı köyün ve köylünün aydınlatılması ve canlandırılması olan bir köy öğretmenin yazdığı romanlarda aydınlanma teması ilk sıralarda yer alır. Özellikle eğitim temasının ağır bastığı romanların hepsinde aydınlanma teması da işlenir. Aydınlanma düşüncesi Yunan Mitolojisinden anlatılan metinlerle güçlendirilir. Onuncu Köy'ün öğretmeni gittiği her köyde Olimpos Dağı'nın başında tanrıların hapsedtiği ışığı-Zeus'un sarayındaki ışığı- Promete'nin nasıl çaldığını anlatır. Kendisi de bir anlamda köylerde Promete'nin görevini üstlenmektedir. Gittiği her köyde bu hikayeyi defalarca anlatır" (Karabela (Şermet) 2007, 252).

Aldatma Anlatıda önemli bir işleve sahip olan mülk ve sermaye sahibi olan toprak ağaları, kendi çıkarlarını geliştirmek ve daha fazla rant elde edebilmek için birçok sahtekarlık yapar, hileye başvurur ve başkalarını kandırırlar. Nohut Deresi'ne sahip olmak ve kızı Asiye'yi okula göndermek istemeyen Duranâ ilk olarak halkı kendisine karşı kıskırtan Öğretmen'i dövdürür. Daha önce de Pire Kızı'na Öğretmen'i okulda tuzağa düşürmesini teklif etmiştir. Hırslı, inatçılığı ve açgözlülüğü nedeniyle yerlilerin tepkisini çeken ve onlar tarafından şikayet edilen Duranâ Parti Başkanı Yunus Bey'den yardım ister. Yunus Bey Duranâ'ya yardım etmeyi kabul eder ve ilgili kurumlardaki yetkililerle görüşerek onun sorunlarını çözer. Nohut Deresi'ni topraklarına katmak için rüşvet vermeyi, şiddete başvurmayı ve köylüleri tehdit etmeyi düşünmüş olan Duranâ, kendisini destekleyeceğinden emin olduğu bir savcıyla tutanak tutulması için Nohut Deresi'ne gelir. Fakat Nohut Deresi'ne gelen kabileyi Damalılar karşırlar. Korkuya kapılan Duranâ ve Savcı hiçbir işlem yapmadan oradan ayrılır. Ortaköy'de ise ortak mal olan topraklara bazı beyler çökmüşlerdir. Topraklar üzerinde hak iddia etmiş ve köylüleri kandırarak yıllarca toprakları kendileri için işletmişlerdir. Osman Hafız ve Fevzi Efendi gibi din adamlarıysa yerlileri dini kullanarak sindirir ve onlar üzerinde mutlak bir tahakküm kurarlar. Mal, mülk, sermaye ve güç elde etmiş olan karakterlerin yolsuz oldukları ve hiçbir ahlaki değere sahip olmadıkları görülür.

Kişi İncelemesi

Öğretmen (Demirci Ustası, Dela) (Açık/Sorumlu) Köy enstitüsünde öğrenim görmüş ve mezun olduktan sonra köyde öğretmenlik yapmaya başlamış olan anlatı kişisi eserin başkahramanıdır. Damalı'da ilkokul öğretmenliği yaptığı dönemlerde çıkarıcı ve bencil ağalara, bürokratlara ve devlet memurlarına karşı mücadele eder. Aynı şekilde Ortaköy'e gittiğinde demircilik yaparak halkı aydınlatmaya devam eder. Onu amaçlarına ulaşmak konusunda engellemeye çalışanlar yine toprak sahipleri ve bürokratlardır. Yaşarköy'e giden Öğretmen İmam Fevzi Efendi'nin hurafeleriyle ve köylülerin inandığı dogmalarla mücadele eder. Sahip olduğu bütün niteliklerle olumlu bir profil çizen başkişi tiptir. Greimas'ın Eyleysel Örnekçe'sindeki *Özne* işlevini görmektedir. "Köy öğretmenlerinin görevi halkı, köylüyü aydınlatmaktır. Halk için kurtarıcı rolünü üstlenirler birçok romanda. Bazen bir muhtar, bazen bir bekçi bazen köyde bilge karakterli bir kişi onlara eylemlerinde yardımcı olur. Bunun karşılığında ya bir köy ağası veya bir köy hocası ile mücadele etmek zorunda kalırlar. Ancak hepsinin

kaderi hemen hemen aynıdır. İdealist öğretmenlerin hiçbiri aynı mekanda tutunamaz, sürekli yer değiştirmek zorunda bırakılır” (Karabela (Şermet) 2007, 233). “Sevdiği bir kitap vardır. Promete. Halka, Promete efsanesini anlatır. Maksudı halkı uykudan uyandırmak, aydınlatmaktır. Vatanını mamur bir dünya köşesine çevirmektir. Halk Promete’yi Kafkaslarda yüzyıllar boyunca zincirli, bağrını kartal oyar görmek istemez. Bunun için Damalı muhtarını Promete efsanesini kendince işler. Promete’nin bir oğlu vardır. Büyüyünce anasının terbiye ettiği gibi Zeus’u öldürür. Varıp Kafkaslarda zincirlere vurulmuş babasını kurtarır. Hep birlikte memleketlerine dönerler. Halk onları karşılar. Kırk gün, kırk gece bayram yapılır. Öğretmen’in – Usta’nın – Dela’nın da akıbeti böyle olmalıdır. O, Promete gibi yüzyıllarca zincirli, adalet bekleyen ilahların kurbanı mitolojik bir tip değildir” (Yanardağ 2005, 301).

Kararlı Kızı Asiye’yi okula göndermeyen Duranâ’ya karşı kararlı bir tavır takınır. Asiye’nin derslerine devam etmesi için elinden geleni yapar: “Kızını okula yollamıyor düzünü! Öğretmen bu kez kesin istiyor. Okul dışı tek döl kalmamaya azmi cezmi kastetti herifçioğlu. Vallahi aferin! Biz olsak Duranâ’dan yılarız! O yılmıyor. Aşkolsun!...” “Ne yılacak?” dedi Ali Gede, “Ardında dağ gibi hükümet! Onun yerinde olsam ben de yılmam!” (Baykurt 2008, 1).

Çalışkan Zamanının çoğunu köylü çocukların ve yetişkinlerin eğitimi ve bilinçlenmesi için harcar: “Bahar gelsin, inşallah, Duranâ!” dedi Eğitimci. “O zaman bol bol gezeriz. Öğretmen’imiz çocuklara dikkatli. Derslerden başımızı kaldıramıyoruz. Bahar gelince boşalırız” (Baykurt 2008, 16).

Ahlaklı İş ahlakına ve evrensel insani değerlere önem verir: “Biraz ceviz, çerez getirdim. İnsan, eli boş gelemiyor. Gönlüm sizi çok çekiyor; ama işte anlattığım gibi.” “Kaymakama, yargıca da böyle mi gidiyorsun? Götür geri!...” diye sertçe çıktı Öğretmen. “Rüşvet yasak!...” (Baykurt 2008, 20).

Cömert Öğretmen, ağaçları çürüten kurtları toplamasına yardım eden öğrencilerini cevizle ödüllendirir: “Eğitmen kalktı. “Gidelim arkadaş!” dedi. Dışarı çıktı. “Haydi bebeleer!...” diye bağırdı. “Toplanın!... Bahçelere gidip ağkurdu toplayacağız. Toplayıp yakacağız!...” (Baykurt 2008, 32).

Sorgulayan İnsanların geleneklerini ve inançlarını nesnel bir şekilde sorgular: “Ne zararı var sana dinin? “Ne zararı olsun? Ama çevremde öylelerini görüyorum ki, din ezmiş, bastırılmış! Kendilerine güvenlerini öldürmüş. Bir büyük destekleri olmadıkça, bir değere sahip olmadıkları inancı yerleştirmiş...” (Baykurt 2008, 38).

İdealist İnsanlığı ileriye götürecek değerleri, olguları ve eylemleri hayatının merkezine yerleştirir: “Yaşamaklar beni saran... Çalışmaklar, dostluklar, arkadaşlıklar... Kazanmak, kaybetmek. Zor bir işi başarmaklar. Yenmekler. Birinde yenilirsene, yılmayıp bir daha saldırmaklar. Sonunda, ne olursa olsun yenmekler. İnsanları biraz hayran bırakmaklar. Biraz faydalı olmaklar. Haksızlığa uğramış birinin hak almasına yardım etmekler. Haksızlık edenin dize geldiğini görmekler. Onu bunu sömürüp haksız lokmalarla semirmişlerin kirliliğini çamaşırını deşmekler. Onların dedikodularını yapmaklar. Komşuda pişenden ummayıp, eller pişirirken sen de pişirmekler. Duranâ’nın kızını alıp okutmaklar. Nohut Deresi’ni kurtarmaklar... Beni saran, bir bacağı olmadığı için senin yapamadıkların. Şu youkştan yukarı koşmaklar. Beş kez, on kez, olduğun yerde zıplamaklar. Yaşadığından duyduğu sevinci kimseden çekinmeden açığa vurmaklar!...” (Baykurt 2008, 39).

Sorumlu “Ali Gede, yalnız kalınca Öğretmen’e sordu: “Ben şimdi köye varınca ne deyim?” “Konuştuklarımızı anlat! Saklısı gizlisi yok bunun...” “Okulda pırtıların, yorganın var; onlar ne olacak?” “Dururlar öyle! Bir gün gelir toplarız. Komşularla da birer birer el sıkışırız. Ne yapalım?” Damalı Köyünün Bekçisi uzaklara baktı. “Uzun Saylar’a su çıkaracaktık! Köyün önüne düşecektin; oraları bağlık bahçelik yapacaktık. Kalır gayri!” “Kalmaz...” (Baykurt 2008, 206).

Bilinçli Başkalarının acılarını kendi acılarınımışçasına hisseder: “Mehmet, dirseğiyle Demirci’nin boş böğrüne dürttü. “Sana sus dedik arkadaş!” “Beyler para kazanacak, yoksullar ölecek...” “Yahu sussana!” “Yoksulların karıları dul kalacak?...” “Ööf!... Sen adamı çatlatacaksın be!” “Dul karılar dünyadan habersiz...” “Allah’ını seversen, sus!” “...Kendilerini beğendirmeye gelecek!” “Ulan, Peygamber’i seversen, sus!” “Dilsiz mal gibi, kolundan tutup götürecekler...” (...)” (Baykurt 2008, 261).

Sömürülenler (Sosyal/Açık) *Onuncu Köy* adlı eserde çeşitli işlevlere sahip olan anlatı kişilerinin iki gruba ayrıldıkları ve bunların genel olarak benzer nitelikler ve kişilik özellikleri taşıdıkları görülür. Damalı, Ortaköy ve Yaşarköy gibi muhitlerde ikamet eden topraksız köylüler; toprak sahipleri,

tüccarlar, bürokratlar ve siyasiler tarafından olabildiğince sömürülürler. Yüzyıllar boyunca ezilmiş ve kapalı bir alanda tutulmuş olan köylüler kadercileşmiş ve mantıklı düşünme yetilerini kaybetmişlerdir. Köy enstitüsünde eğitim almış olan Öğretmen'in girişimleri, düşünceleri ve eylemleri sayesinde emeğiyle hayatını idame ettirmeye çalışan köylüler zaman içinde bilinçlenmeye başlarlar. Başlangıçta kapalı kişilik özellikleri gösteren köylülerin zamanla açık nitelikler gösterdikleri görülür. Damalı köylüleri kendilerine ait olan Nohut Deresi'ne sahip çıkar, Uzun Saylar ormanını yeniden yeşillendirirler. Ortaköylüler kendilerine ait olan Erikdibi'ni yeniden ekmeye başlarlar ve Yaşarköylüler kendilerini karanlığa gömmüş olan Fevzi Efendi'ye karşı eyleme geçerler. "Halk, romanın öğretmenden sonra diğer olumlu kahramanıdır. Ona eserde önemli bir yer ayrılmıştır. Yazar köy toplumunu her yerde tek vücut gösterir. İstismarcı ve gerici kuvvetlere karşı o bir kuvvettir. Fakat hareketsiz bir durumdadır. Sosyal ayrılık köyde hakim çevrelerle köy tabakası arasında uçurumu çoktan açmıştır, ama yönetimsizdir köylü kısmı. Potansiyel kuvvetleri uyandıracak şahsiyeti beklemektedir. Nitekim öğretmenin gelmesiyle de gizli, örtülü kalan kuvvetler uyanır" (Yanardağ 2005, 298-299). Öğretmen'in yanında tavır alarak yardımcı işlevini üstlenen anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Muhtar Hamdi, Eğitimci, Topal Pehlivan, Bekçi Ali Gede, Altıparmak Ali, Çolak Osman, Demirci Veli Usta, Pire Kızı, Muhtar Kadir, Uluların Mehmet vd.

Konuşkan Köyde gerçekleşmiş olan en önemsiz olaylar bile köylüler için uzun sohbet konuları olurlar: "Kızını okula yollamıyor düzü! Öğretmen bu kez kesin istiyor. Okul dışı tek döl kalmamaya azmi cezmi kastetti herifçioğlu. Vallahi aferin! Biz olsak Duranâ'dan yılarız! O yılmıyor. Aşkolsun!..." "Ne yılacak?" dedi Ali Gede, "Ardında dağ gibi hükümet! Onun yerinde olsam ben de yılmam!" "Duranâ boş mu? Onun ardından da yanardağ gibi parti! Çatal boynuzlu düzü böyle deyip övünüyor. Abuk sabuk konuşuyormuş ortalıkta!" (Baykurt 2008, 1).

Dürüst Kendi yanlışlarını eleştirmekten çekinmezler ve bu eleştirileri oldukça içten bir üslupla yaparlar: "Ben de dünyada şu düzülerin aklına yanarım! Hükümetten bir karar gelir: Okul yapılacak! Peki, hayhay! Taş kum taşır, yaparlar bir okul. Sıra döleri yollamaya gelince; hır! Yahu, ben bir adı bekçiyim. Mülküm yok. Aklım da ona göre. Öyleyken ben kızımı yolluyorum, bu düzüler yollamıyor. Olmaz böyle! Hükümet bekçilere yetki verecek. Diyecek: 'Ey bekçiler, evlatlarım, dölünü okula yollamayan kavatların terbiyesini size bırakıyorum!' Ötesine karışmayacak. Köylük yerde hangi güzel yolda gidileceğini bekçiler bilir. Şimdi Duranâ böyle inat ediyorsa, sebep hükümetin bekçilere yetki vermeyişidir. Ben Duranâ'nın ciğerini bilirim. Köylüyü bön buluyor. Öğretmen'i korkuturum sanıyor. Muhtar'ı boğarım diyor. Ondan sonra kalkıp köy merası sürüyor! Korudan ağaç kesiyor. Öğretmen'in okula yazdığı kızı eve kapatıyor! Bir de, askerlikte o kadar milletin başına çavuş dikmişler bunu!" (Baykurt 2008, 2).

Özenti Genel olarak köylüler birbirlerini taklit etmeye oldukça yatkındırlar: "Bu köyde yeşil çimene hasret mi koyacaksın bizi? Bundan sonra hiç koyun davar beslemeyelim mi? Ak yağurda muhtaç mı olalım?" Üyelere döndü. "Arkadaşlar, madem köylü bizi öne düşürdü, öyleyse bu işleri yoluna koyalım!" Duranâ'ya döndü. "Senden görüp başkaları da özeniyor! Nerde sürülmedik yer kaldıysa, gözü ilişen varıp daklaşıyor! Ölesiye biz bu köyde oturacağız arkadaş! Çocuklarımız burda oturacak!" Üyelere döndü. "Bu işe ne diyorsunuz arkadaşlar?" (Baykurt 2008, 25).

Gelenekçi Başlangıçta oldukça gelenekçi tavırlar ve düşünceler sergileyen köylülerin zaman içinde tabuları sorgulamaya başladıkları görülür: "Öğretmen, "Yeni şeyler de söylemiyor; hep eski masallar..." dedi. "Eskileri söyler tabii!" dedi Pehlivan. "Camide yeni şey olmaz ki! Hem de kafadan söylemiyor, Kitap'tan söylüyor. Kitap da tek! Başka din, kitap gelmeyecek artık dünyaya. Dünyanın sonuna kadar, o kürsüden, o Kitap okunacak..." "Senin ölene kadar dünyaya Damalı'dan bakman gibi!" (Baykurt 2008, 37).

Merhametli Topraksız köylüye daha fazla ekilebilir arazi kazandırmak için Uzun Saylar ormanını yakmış olan Topal Pehlivan, acılar içinde yanan hayvanları ve ağaçları görünce bir daha rahat bir uyku uyuyamamıştır: "Ormanda ne kadar hayvan varsa! Çakal, çaylak; hayvan adıyla anılan tavşan, tilki, böcek, yılan, ayı, geyik, küçükbaş, büyükbaş, tırnaklı, tırnaksız, uçan, sürünen hayvanların kızılca kıyameti!... Uykularından uyanıp yörümüşler! Can havliyle! Yörümüş, koşuyorlar! Can derdiyle! Koşuyorlar ama nereye? Sağları ateş, solları ateş! Sonra baktım, üstü kan köpüklü bir sel gibi köyden yana vurdu bunlar! O yanda da insanlar yok mu!... (...) Kimselere bir şey deyemedim; ama aylarca, ne aylarcası, yıllarca düşümden çıkmadı bunlar! Hâlâ uykularımın ortasında, harman mıdır, orman mıdır, bir şeyler yanar! Kan ateş içinde yetmiş çeşit hayvan, bir o yana, bir bu yana koşar!" (Baykurt 2008, 43).

Yardımsever Pusuya düşürülerek dövülmüş olan Öğretmen'in yardımına bütün topraksız köylüler koşar: "Merhem olacaktı şimdi, sürecektin!" "Bal bulabilsek azıcık!" dedi Pehlivan. Altıparmak, "Tütün bassak olmaz mı?" diye sordu. Muhtar, "Valla bilemem!" dedi. Pehlivan, "tütün basalım!" dedi. "İşte tütün!" dedi Muhtar, tabakasını çıkarıp attı. Yaraya tütün basıp sardılar, başını yukarı döndürdüler. Muhtar, "Bir de bacaklarına bakalım mı?" dedi. "Çürük filan vardır; bakalım!" dedi Pehlivan. Pantolonunu sıyırıp baktılar. Baldırı morarmış" (Baykurt 2008, 134).

Tutucu Birçok köylü yeniliklere hala kapalıdır: "Enayilik bu köye dedelerinden mirastır, Hocaa! Şu toprakları görüyorsun; ne kadın topraklar değil mi! Ortaköy'ün adamları arpa eker! Dürzü, biraz kıcını sık da buğday ek, fasulye ek! Ek daha bir şeyler, yeni şeyler icat et! Şu tarlaların haline bak; hâlâ geçen yılın anızıyla yatıyor! Ulan ben bu tarlayı, ekini biçer biçmez aktarmaz mıyım? İkileyip irmik halvası gibi yapmaz mıyım? Bu topraklar bizim olacak? Ahh! Sen bizim köyü beğenmiyorsun ama köylerin maraşalıdır! Bunlar arazi değeri bilmez, Hocaa!" (Baykurt 2008, 175).

Duyarlı Kapalı bir ortamda büyümüş olan Demirci Veli Usta gibi köylüler, dürüst ve duyarlı kişilikleri sayesinde insanları analiz etme konusunda uzmanlaşmışlardır: "Hoca! Sen benim eli yüzü kömür içinde emekçi parçası olduğuma bakma! Ben adamın gelişinden ne mal olduğunu anlarım. Şimdiki gidişimizden de ne olduğumuzu anlıyorum. Gözel ustura kullanıyoruz. 'Yükseldik, kalkındık!... Az zamanda çok iş gördük!..' Kabara kabara çatlayacağız, Allah etmesin! Ulan yükseldinse yükseldin; ne bağırıyorsun? Kime duyuracaksın! Yükselmiş! Bir yorgan iğnesini yabandan alıyorsun; ne haber! Yükselmiş! Bir karın ağrısının hapını yapamıyorsun! Yarı yanın ağanın kumandasında, Okullarında Amerika'nın süttozu" (Baykurt 2008, 192).

Sömürenler (Asosyal/Sorumsuz) *Onuncu Köy* adlı eserde çeşitli işlevlere sahip olan anlatı kişilerinin iki gruba ayrıldıkları ve bunların genel olarak benzer nitelikler ve kişilik özellikleri taşıdıkları görülür. Damalı, Ortaköy ve Yaşarköy gibi muhitlerde ikamet eden toprak sahipleri, toprağa bağlı olan köylüleri iliklerine kadar sömürürler. Kişilik özellikleri bakımından tamamen olumsuz bir profil çizen anlatı kişileri oldukça tutarlı ve bütüncül bir yapıya sahiptirler. Açgözlülük, hırs, tutuculuk, duyarsızlık, bencillik, çıkarıcılık, uzlaşmazlık, hasmanelik, cimrilik, düzenbazlık, kurnazlık, cimrilik, hoşgörüsüzlük, yalancılık ve sorumsuzluk sömüren sınıfı oluşturan en temel karakteristik niteliklerdir. Toprak ağaları maddi güçlerini kullanarak sahip oldukları toprakları genişletmeye çalışmaktadırlar. Amaçlarına ulaşabilmek için birçok sahtekarlığa ve kanunsuzluğa başvururlar. Başkalarının acizliğinden faydalanarak kendi maddi çıkarılarını geliştirmeye çalışırlar. Onlara bu amaçlarına ulaşmalarında siyasiler, bürokratlar, emniyet güçleri ve yozlaşmış devlet memurları da yardım ederler. Anlatı boyunca anlatının başkişisi olan Öğretmen'in sömüren sınıflara başkaldırdığı ve onlara karşı haklı bir mücadele verdiği görülür. Greimas'ın Eyleyensel Örnekçesi'ne göre sömüren sınıf engelleyici işlevine sahiptir. Belirli bir amaca ulaşmak isteyen özneye engel olurlar. Anlatıda sömüren rolünde olan tiplerin isimleri şunlardır: Duranâ, Cemal Bey, Cemal Bey'in oğulları, İmam Fevzi Efendi, Yunus Bey, JKK, Savcı, Kaymakam, Osman Hafız, Baytar Mehmet, Orhan Bey vd.

Güçlü Maddi gücü ellerinde bulunduran toprak ağaları devletin önemli kurumlarında yer alan bürokratlarla çıkar ilişkileri kurarlar: "Duranâ boş mu? Onun ardından da yanardağ gibi parti! Çatal boynuzlu dürzü böyle deyip övünüyormuş. Abuk sabuk konuşuyormuş ortalıkta!" (Baykurt 2008, 1).

Küstah Sömüren sınıfın kendine duyduğu özgüven küstahlık seviyesindedir: "Şimdi Duranâ böyle inat ediyorsa, sebep hükümetin beklelere yetki vermeyişidir. Ben Duranâ'nın ciğerini bilirim. Köylüyü bön buluyor. Öğretmen'i korkuturum sanıyor. Muhtar'ı boğarım diyor. Ondan sonra kalkıp köy merası sürüyor! Korudan ağaç kesiyor. Öğretmen'in okula yazdığı kızı eve kapatıyor! Bir de, askerlikte o kadar milletin başına çavuş dikmişler bunu!" (Baykurt 2008, 2).

Gelenekçi Kişilik olarak oldukça kapalı ve tutucudurlar. Duranâ Asiye'yi okula göndermek istemez. İsteklerini kabul ettirmek için dini referanslara başvurur: "Evet diyorsun; ama sizin ikinizin de evleriniz yakın. Akşam sabah gözetirsiniz. Ben ne yapayım? Okul diye yaptınız; tepenin başı! Bir kız evladı gidebilir mi onca yolu? Kız evladı gülden naziktir. Kıl kadar lekeyi kabul etmez. Muhtar benim başıma bela mı istiyor? Ama bak Ali Gede, ben o geyik başlı dürzüyü biliyorum. Onun Nohut Deresi'nden bana hıncı var. Kız mahana! Nohut Deresi benim dedemin tarlası! Hatta, dedemin dedesi ziraat etmiş. Hükümette, bir adam dedesinin tarlasını süremez diye yasa var mıdır? Aha bak, abdasımla duruyorum; şimdi Kitabullah'ın başından kalktığımı gözünle gördün" (Baykurt 2008, 8).

Kanunsuz Amaçlarına ulaşabilmek için her türlü kanunsuz yola başvurabilecek durumdadır. Kanunlar sömüren sınıfa karşı oldukça etkisizdir: “Basayım ama kati cevap: Yollamayacağım! Öğretmen karışmasın. Baş başa bağlı, baş da padişaha... Gider Yeşilova’daki, Burdur’daki ‘baş’larına söylerim. Pınarı başından avlarım. Ay benimle olduktan sonra, yıldız kiminle olursa olsun! Partide Yonis Bey birinci adamım. Gezici Orhan Bey derseni, birinci adamım. Asiyeyi sildiririm...” (Baykurt 2008, 8).

Açgözlü Duranâ’nın açgözlü kişiliği yemek yeme şeklinden de anlaşılmalıdır: “Osman Hafız, Eğitimci’ye seslendi: “Bakıyorum hiç sesin çıkmıyor! Hele Öğretmen Efendi’nin!...” Öğretmen “Biz çok çiğneriz!” dedi. Eğitimci bağırdı: “Sindirim ağızdan başlar!...” Duranâ da bildiğini söyledi: “İnsan yediğiyle değil, hazmettiğiyle yaşar...” (Baykurt 2008, 108).

Düzenbaz Öğretmen’i sürgün ettirmek ve istediklerini elde etmek isteyen Duranâ parti Başkanı Yunus Bey’le görüşür: “Akşamüstü Asar’ın oradan Duranâ da göründü. Gene atına binmişti. Heybesini doldurmuştu. “Duydum da duramadım!” diyor. Geceleyin kalkıp gitmesi doğru değildi zaten!” diyor. “Çok söyledik ama dinlemedi! Evet, okumuş, öğretmen olmuş, lakin tecrübesi yok! Tecrübe lazımdır... Evet; velakin kim yedi bu boku?” Böyle diyor. Kimi görse soruyor; “Kim yedi bu boku? Kim yedi?...” (Baykurt 2008, 136).

Adaletsiz Eşitlik, adalet ve dayanışma için mücadele eden Öğretmen’e haksızlık edilir. Yunus Bey Öğretmen’i sürgün ettirir: “Elini masaya bir vurdu, valla cam kırıldı sandım. Dedi: ‘Deral çaresine bakıyorum!...’ O dakika tilafonu aldı; “Alo! Kardeşim Orhan Bey! Beni dinle! Yahu kardeşim, bu sizi enisdos mezunları!... Nedir milletin bunlardan çektiği? Her gün bir şikâat kardeşim! Bu kadarı fazla canım!... Haa, beri bak! Damalı’da var biri... Sana da mı söylediler? On gün önce mi? Tamam! Kafadan kontağın biri herhalde? Millete takaze edermiş yahu! Kızlar mızlar...” (Baykurt 2008, 155).

Sorumsuz Siyasilerin isteklerine boyun eğen bürokratlar halka ve haklıya karşı sorumsuzca davranırlar: “Savcı, “Mahalli jandarmadan aldığım malûmata nazaran, ortada soruşturmanın devamını gerektirir bir durum yoktur. Tutulan tutanakta ‘zanlı’ olarak adı geçen Duran Akkaya hakkında ‘takipsizlik’ kararı vereceğim!” diyor. “Benim ifademi almanız gerekmez miydi, Savcı Bey?” “Lüzum görmedim...” (Baykurt 2008, 188).

Kaynakça

Baykurt, Fakir. *Onuncu Köy*. Literatür Yayınları, 2008.

Erol, Mustafa. *Fakir Baykurt’un Romanlarında Yer Alan Kişiler*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019.

Karabela (Şermet), Sevim. *Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme)*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi, 2007.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt’un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.